

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор

Максим Гальченко

« 25 » травня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія обдарованості та обдарованої особистості»

для підготовки фахівців галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-наукова програма «Освіта та розвиток обдарованої особистості»

**Київ
2022**

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія обдарованості та обдарованої особистості» для аспірантів, які навчаються за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-науковою програмою «Освіта та розвиток обдарованої особистості», 22 с.

Розробник:

Садова Мирослава Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор.

Робоча програма затверджена на засіданні відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих (протокол № 5 від «16» травня 2022 р.)

Завідувач відділу інноваційних технологій
в освіті обдарованих,
доктор педагогічних наук, доцент

Іван Волощук

Схвалено вченою радою Інституту обдарованої дитини НАПН України
(протокол № 6 від 25 травня 2022 р.).

Голова вченої ради

Максим Гальченко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-наукова програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	вечірня форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Нормативна	
Модулів – 2	011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-наукова програма «Освіта та розвиток обдарованої особистості»	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 90		1	
		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи аспіранта – 6 год.	Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти	1	
		Лекції	
		16 год.	
		Семінарські	
		14 год.	
		Практичні	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю: іспит	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:2.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – надання аспірантам теоретичних та практичних знань з курсу «Психологія обдарованості та обдарованої особистості», особливостей роботи з обдарованими дітьми та їх батьками, закономірностей перебігу творчого, інтелектуального процесу талановитих та геніальних людей, характеристик особистості обдарованих дітей та їх душевних негараздів, умов і закономірностей розвитку потенціалу особистості, а також у формуванні та реалізації інтегративних інтелектуальних умінь і практичних навичок у майбутній професійній діяльності.

Завдання курсу «Психологія обдарованості та обдарованої особистості»:

1. Ознайомити аспірантів з використовуваними в історичній ретроспективі теоретичними підходами до з'ясування суті психології обдарованості.

2. Розкрити сучасні теорії тлумачення обдарованості в психологічному контексті та показати їх обмеженість.

3. Запропонувати новітнє визначення обдарованості та охарактеризувати його практичне значення в академічній, професійній площині та в повсякденному житті.

4. Знати типові психічні якості обдарованих дітей різних вікових категорій.

5. Здійснювати аналіз етнічних, статевих та вікових відмінностей серед обдарованої особистості.

6. Визначати неординарні здібності обдарованої особистості.

7. Виявляти психологічні фактори розвитку обдарованості.

8. Інтерпретувати та виявляти позитивні і негативні ознаки психодіагностики обдарованості.

9. Екстраполювати дані розвитку психіки та протікання психічних процесів на рівень розвитку обдарованої особистості.

10. Проектувати дані психічного розвитку обдарованості на площину академічних та професійних досягнень особистості.

11. Використовувати валідні і надійні психологічні методи та методики виявлення обдарованих дітей різних вікових категорій.

12. Створювати психологічний клімат для ефективного розвитку обдарованої особистості.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні опанувати **програмні компетентності**.

Інтегральна компетентність (ІК):

ІК-1. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі освітніх, педагогічних наук та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні (ЗК):

ЗК-3. Здатність до формування, абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей / креативності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми науково-педагогічного характеру.

Спеціальні (СК):

СК-1. Здатність здобувати глибинні знання у галузі обдарованості / обдарованої особистості.

СК-3. Здатність розробляти і застосовувати методологію, визначати стратегію і план дій дослідження та моделювати, реалізовувати і розвивати процес вирішення нових наукових педагогічних проблем і задач в області обдарованості.

СК-5. Здатність застосовувати якісні та кількісні методи при проведенні наукових педагогічних досліджень в галузі обдарованості / обдарованості особистості.

СК-8. Здатність здійснювати освітньо-наукову діяльність у сфері педагогіки та психології обдарованості на всіх освітніх рівнях.

СК-10. Здатність оволодівати професійними вміннями в роботі з обдарованими дітьми різних вікових категорій, надавати ефективні психолого-педагогічні послуги і толерантно ставитися до колег та обдарованих учасників освітнього процесу.

Очікувані програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Вміти демонструвати системний науковий світогляд; володіти сучасними теоріями і концепціями в області педагогіки обдарованості та психології обдарованої особистості, професійною етикою; демонструвати загальний культурний кругозір; нести відповідальність за особистий професійний розвиток.

ПРН-8. Вміти застосовувати глибинні знання у галузі обдарованості / обдарованості особистості, за якою здобувач вищої освіти проводить дослідження; засвоювати основні концепції в практичній педагогічній діяльності, вирішувати теоретичні і практичні проблеми; оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

ПРН-9. Знати принципи планування наукових досліджень та вимоги академічної доброчесності в освітній галузі; дотримуватися етичних норм, доброчесності та авторського права в проведенні наукових досліджень щодо обдарованості, презентації їх результатів в організації освітньої і професійно-педагогічної діяльності.

ПРН-10. Знати яким чином розробляти і застосовувати методологію дослідження з урахуванням різних педагогічних концепцій, теорій, підходів, парадигм, шкіл, незалежно від їх методологічної спрямованості; визначати стратегічний план дослідження в області обдарованості; володіти навичками моделювання; усвідомлювати способи створення нового педагогічного

знання; розвивати шляхи вирішення нових педагогічних проблем і реалізовувати нові ідеї в області обдарованості.

ПРН-11. Вміти розробляти і управляти освітніми і творчими професійно-педагогічними проєктами у галузі обдарованості / обдарованості особистості.

ПРН-12. Вміти вибирати і доречно використовувати теоретичні (якісні) і релевантні критеріям і показникам емпіричні методи та технології педагогічного дослідження; застосовувати методи діагностики обдарованості, технології та методи статистичної обробки емпіричних даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи; вибирати або створювати ефективні методики емпіричного педагогічного дослідження відповідно до критеріальних показників наукової розвідки у сфері обдарованості.

ПРН-14. Вміти керуватися у викладацькій діяльності принципами взаємодії з учасниками освітнього процесу; вміти вибудовувати освітній процес та взаємодію з обдарованими здобувачами освіти з урахуванням закономірностей їхнього психічного розвитку й зони найближчого розвитку; застосовувати сучасні та нові інтерактивні методи і форми навчання; аналізувати результати процесу їх використання в академічних групах; розробляти і рецензувати методичні рекомендації та навчальні посібники; вміти формувати освітнє середовище та використовувати професійні надбання в реалізації завдань інноваційної освітньої політики в області обдарованості.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Психологічні особливості обдарованості та обдарованої особистості, її зміст в системі наукового знання

Тема 1. Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості. Основні категорії: обдарованість, талант, геніальність, задатки, здібності, загальні здібності, спеціальні здібності. Характеристика основних теоретичних підходів до дослідження психологічних проблем «обдарованості». Завдання й значення курсу. Актуальність вивчення психологічних проблем обдарованості.

Тема 2. Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості

Прояв обдарованості у різні вікові періоди (дошкільний, молодший шкільний вік, підлітковий період, старшокласник). Проблема розвитку творчих здібностей, обдарованості, таланту, здібностей. Сучасні підходи та

прикладні дослідження до проблеми обдарованості. Вік та прояв специфічної обдарованості. Загальний аналіз новітніх концепцій обдарованості. Системно-стратегічний підхід до вивчення обдарованості. Типологія обдарованої особистості.

Тема 3. Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація.

Інтелект: загальна характеристика. Концепції інтелекту (Дж. Гілфорд). Модель інтелекту обдарованості Дж.Рензулі. Співвідношення між інтелектом, мисленням, розумом, творчістю, обдарованістю. Модель Блума «Таксономія цілей навчання». Визначення загальних та спеціальних здібностей за Дружининим В.Н. Поняття «творчий потенціал». Прояв творчого потенціалу в різних видах діяльності. Співвідношення творчого потенціалу та обдарованості. Творча обдарованість. Дослідження творчої обдарованості. Теоретичні сучасні підходи вітчизняних та зарубіжних психологів до вивчення творчого потенціалу. Особистість. Структура особистості. Мотиви в структурі особистості. Роль мотивації в прояві обдарованості. Концепція творчої обдарованості (А.М. Матюшкін), концепція вікової обдарованості (Н.С. Лейтес), концепція обдарованості Р. Стернберга, Ж.Ф. Монкса, Ф. Гагне, Р. Фельдмана.

Тема 4. Види обдарованості.

Діапазон прояву специфічної обдарованості. Види обдарованості. Наукова обдарованість. Технічна обдарованість. Спортивна обдарованість. Інші види обдарованості (організаторська, управлінська, військова, підприємницька та ін.). Прояв різних видів обдарованості у різні вікові періоди. Співставлення видів обдарованості з видами інтелекту за Г. Гарднером.

Модуль 2. Психологічний супровід та психологічна допомога обдарованим дітям і учасниками навчально-виховного процесу

Тема 5. Психологічні методи дослідження обдарованості. Психодіагностичні тестові методики і технології дослідження обдарованості: тести креативності (П. Торренса), тести інтелекту (Р. Амтхауера, Д. Векслера, Г. Айзенка, В.Н. Бузина, Э.Ф. Вандерлік), тести мотиваційної обдарованості (Індикатор копінг-стратегій Амірхана, Самоактуалізаційний тест Є. Шострома, Мотивація успіху та страх невдач Елерса). Портфоліо Х. Рензулі як один із ефективних методів виявлення обдарованих особистостей. Сучасні тестові методики ІОД НАПН України. Розробка технологій вивчення обдарованих дітей. Прикладні сучасні дослідження особливостей обдарованої людини.

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій

Корекція страхів та тривоги обдарованих дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Розвиток творчої обдарованості особистості. Розвиток когнітивної сфери обдарованої особистості. Розвиток мотиваційної сфери обдарованих.

Тема 7. Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'єю.

Загальні питання навчання і виховання обдарованих дітей. Існуючі моделі навчання обдарованих дітей. Психологічна підготовка батьків і вчителів до роботи з обдарованими дітьми. Сучасні системи та технології підтримки, розвитку загальної обдарованості дітей та підлітків в умовах шкільного навчання.

Тема 8. Психологічний портрет обдарованої особистості. Виявлення обдарованого досліджуваного (допустима знаменита обдарована особистість); короткий опис біографії обдарованої особистості; опис психологічних негативних та позитивних рис особистості за рахунок спостереження чи психологічних особистісних методик; визначення психотипу особистості загалом; опис типу вербальної та невербальної комунікації обдарованої особистості; визначення основного виду обдарованості за рахунок методу спостереження та психодіагностичних методик; опис основних зовнішніх (фізіогномічних) рис обличчя; аналіз підпису; оформлення та захист презентації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Л		Пр. (сем)	Інд	СР	
1	2	3	5	6	7
Модуль 1. Психологічні особливості обдарованості та обдарованої особистості, її зміст в системі наукового знання					
Тема 1. Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості	10	2	2		4

Тема 2. Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості	10	2	2		4
Тема 3. Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація	10	2	2		6
Тема 4. Види обдарованості	10	2	2		6
Разом за модулем 1	40	8	8		20
Модуль 2. Психологічний супровід та психологічна допомога обдарованим дітям і учасниками навчально-виховного процесу					
Тема 5. Психологічні методи дослідження обдарованості	10	2	2		6
Тема 6. Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій	10	2	2		6
Тема 7. Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'ями	10	2	2		8
Тема 8. Психологічний портрет обдарованої особистості	20	2	-		20
Разом за модулем 2	50	8	6		40
Усього годин	90	16	14		60

Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості	2
2	Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості	2
3	Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація	2
4	Види обдарованості	2
5	Психологічні методи дослідження обдарованості	2
6	Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій	2
7	Психологічний портрет обдарованої особистості	-
8	Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'ями	2
	Разом	14

6. Теми практичних занять (не передбачається).

7. Теми лабораторних занять (не передбачається).

8. Самостійна робота

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія обдарованості та обдарованої особистості» спрямовано на поглиблення теоретичних та практичних знань, розвиток самостійного мислення і набуття вмінь опрацювання наукової літератури, застосування набутих знань на практиці, що сприятиме формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців з вищою освітою.

Завдання для самостійної роботи аспірантів відповідно до теми заняття

№	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості	4
2	Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості	4
3	Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація	6
4	Види обдарованості	6
5	Психологічні методи дослідження обдарованості	6
6	Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій	6
7	Психологічний портрет обдарованої особистості	20
8	Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'ями	8
	Разом	60

Від аспірантів **вимагається:**

1. Ведення тематичного словника.

2. Опрацювання літератури з кожної теми за формою, яка обирається самостійно (план-конспект, опорний конспект, тези, таблиця, схема тощо). Список рекомендованої літератури до кожної теми можна доповнити науковими джерелами, які аспірант підібрав самостійно. Доцільно порівнювати виклад (або зміст) матеріалу з визначеного питання у різних джерелах.

3. Застосовувати сучасні технічні засоби і прикладні програмні продукти під час виконання дослідження.

4. Застосовувати знання фундаментальних основ, проблем і тенденцій різних видів роботи з обдарованими дітьми та їх сім'ями.

5. Виконати завдання на розвиток й оцінку власної навчально-професійної діяльності, визначення рівня сформованості професійної компетентності.

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з навчальної дисципліни «Психологія обдарованості та обдарованої особистості» – це вид науково-дослідної роботи аспіранта, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності і практичної підготовки.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчальної дисципліни, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських та практичних занять і охоплює декілька тем або один із змістових блоків дисципліни.

Аспірант повинен **обґрунтувати психологічний портрет обдарованої особистості** з урахуванням такої структури ІНДЗ: виявлення обдарованого досліджуваного (допустима знаменита обдарована особистість, яку обере аспірант); короткий опис біографії обдарованої особистості; опис психологічних негативних та позитивних рис особистості за рахунок спостереження чи психологічних особистісних методик; визначення психотипу особистості загалом; опис типу вербальної та невербальної комунікації обдарованої особистості; визначення основного виду обдарованості за рахунок методу спостереження та психодіагностичних методик; опис основних зовнішніх (фізіогномічних) рис обличчя; аналіз підпису; оформлення та захист презентації.

Рекомендована науково-практична розробка ІНДЗ представлена у табл. 9.1.

Критерії оцінювання наукового дослідження у вигляді наукової розробки

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Завдання 1. Виявити обдарованого досліджуваного. Дуже коротко описати біографію обдарованої особистості (можна взяти історичну постать, яка має одну з різновидів обдарованості).	2
2.	Завдання 2. Описати психологічні негативні риси особистості (за рахунок спостереження чи психологічних особистісних методик).	2
3.	Завдання 3. Описати позитивні риси особистості.	2
4	Завдання 4. Визначити психотип особистості загалом. Наприклад, логіко-інтуїтивний екстраверт, конформний психотип, гіпертимний і т.д.	5
5.	Завдання 6. Описати тип вербальної комунікації обдарованої особистості.	3
6.	Завдання 7. Описати тип невербальної комунікації обдарованої особистості.	3
7.	Завдання 5. Визначити основний вид обдарованості , аргументуючи його – це одне з основних завдань. Бажано для цього завдання обрати кілька психодіагностичних методик для визначення відповідного виду обдарованості.	7
8.	Завдання 8. Описати основні зовнішні (фізіогномічні) риси обличчя. Також, для цього завдання потрібно скачати декілька фото обличчя в різних варіаціях.	8
9.	Завдання 9. Здійснити аналіз підпису.	5
10.	Завдання 10. Психологічний портрет оформити в вигляді презентації (Microsoft PowerPoint), яку потрібно захищати усно на семінарському занятті.	2
11.	Завдання 11. Захист презентації. До оцінювання презентації буду враховувати візуальну складову презентації, словесну вірогідну (правдиву) аргументацію, зацікавленість до презентації (мотиваційний аспект).	5
Разом		44

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень аспірантів з вибіркової дисципліни «Психологія обдарованості та обдарованої особистості».

10. Методи навчання

I група методів

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

- словесні методи - розповідь-пояснення, бесіда, лекція;
- наочні методи - ілюстрація, демонстрація;
- практичні методи: вправи, практичні роботи;
- індуктивні методи;
- дедуктивні методи;
- репродуктивні методи;
- творчі методи.

II група методів

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

III група методів

Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

IV група методів

Бінарні, інтегровані (універсальні) методи.

11. Методи контролю

Оцінювання ІНДЗ, тестовий контроль успішності аспірантів

12. Розподіл балів, які отримують аспіранти

T1*	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	ІНДЗ**	Разом
7***	7	7	7	7	7	7	7	44****	100

Примітка: * T1, T2 ... T8 – теми.

**ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання.

***7 – максимальна сума балів, яку можна набрати за тему.

****44 – максимальна сума балів, яку можна набрати за виконання ІНДЗ.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
01-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна:

1. Камишин В.В. Психологічні особливості роботи з спортивно обдарованими дітьми: монографія. К.: Інститут обдарованої дитини. 2014. 401 с.
2. Камишин В.В. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги: монографія. К.: Інститут обдарованої дитини. 2014. 370 с.
3. Богоявленская Д.Б., Богоявленская М.Е. Психология одаренности. Понятие, виды, проблемы. Выпуск 1. М.: МИОО, 2015. 176 с.
4. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. М.: 2018. 207 с.
5. Василькевич Х.М., Костюк Г.С. Про здібності. Розвиток ідеї Г.С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях. Наук. Зап. ін-ту психології. К.: 2019. Вид. 20. Ч.І. С. 50-64.
6. Вовченко О.В. Про здібності людини. Талант. Позакласний час. 2017. №6. С. 45-47.
7. Добровольська Л.П., Яремчук СВ. Здібності як один з головних критеріїв природнього відбору. Педагогіка і психологія. 2016. № 2. С.73-78.
8. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. СПб., 2018. 307 с.
9. Лейтес Н.С. Возрастная одаренность школьников. М.: Мысль, 2017. 453 с.
10. Лейтес Н.С. Об умственной одаренности. М.: АПН РСФСР, 2015. 500 с.

11. Леонтьев А.Н. О формировании способностей. Вопросы психологии. 1960. №1. С.7-17.
12. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во: Рута, 2019. 320 с
13. Одаренные дети / Под ред. Бурменской Г.В., Слуцкой В.М. М., 2011. 201 с.
14. Холодная М.А. Психология интеллекта. СПб., 2021. 389 с.

Додаткова:

1. Белова Е.С. Одаренность малыша: раскрыть, понять, поддержать. М., 2001. 300 с.
2. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. Ростов-на-Дону: РГУ, 2015, 463 с.
3. Гипплус С.В. Тренинг развития креативности. СПб.: СТД, 2018. 289 с.
4. Костюк Г.С. Здібності т їх розвиток у дітей. К.: 1963, 309 с.
5. Краткий тест творческости личности. Пособие для школьных психологов / Под ред. Щербанова Е.И. М., 2018. 290 с.
6. Ломброзо Ч. Гениальность и умопомешательство. М.,1995. 308 с.
7. Левонтин Р. Человеческая индивидуальность: наследственность и среда. М., 1993. 400 с.
8. Мелик-Пашаев А.А. и др. Художественная одаренность детей, ее выявление и развитие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2016. 289 с.
9. Одаренный ребенок / Под ред. О.М. Дьяченко. М., 2017. 356 с.
10. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Лейтеса Н.С. М., 2020. 450 с.
11. Савенков А.И. Детская одаренность: теоретические основы развития. – М., 2016. 396 с.
12. Савенков А.И. Одаренные дети в детском саду и школе. М., Смысл, 2019. 320 с.
13. Савенков А.И. Психология детской одаренности. М.: Генезис, 2019. 204 с.
14. Шумакова Н.Б. Обучение и развитие одаренных детей. М., 2014. 401 с.
15. Юркевич В.С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность. М., 2016. 302 с.
16. Юркевич В.С. Саморегуляция как фактор общей одаренности // Проблемы дифференциальной психофизиологии. М., 2022. 401 с.

17. Клименко В.В. Психологические тесты таланта. Харьков: Фолио, 2016. 414 с.

18. Моляко В.А. Психологические проблемы творческой одарённости. К.: Ваклер, 2015. 271 с.

19. Робота практичного психолога з батьками обдарованих дітей // Обдарована дитина. 2017. № 5. С. 28 – 33.

20. Renzulli, J.S. (1994). Schools for talent development: A practical plan for total school improvement. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press. 1994. 200 с.

21. Gardner, Howard, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. 1993. 189 с.

15. Інформаційні ресурси:

1. Gifted adolescents: Psychological behaviors, values, and developmental implications. Mary Howard-Hamilton. Bridget A. Franks. 2018. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199509553656>

2. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. *Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC)*. 2016. URL:

<https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developing-unlimited-potential>

3. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By Christian Fischer. Scientific american mind august. 2008. URL:

<https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/>

4. Assessment of student's potential based on the data concerning productivity and psychological comfort of education. Evaluación del potencial del alumno en base a datos relativos a productividad y confort psicológico educativos Ivan Sergeyeovich Samokhin; Marina Georgiyevna Sergeeva Elena Valeryevna Tabuyeva; Tatyana Gennadyevna Stanchulyak; Elena Georgiyevna Kolesina. Vol. 39 (# 02) Year 2018. Page 22. URL:

<https://www.revistaespacios.com/a18v39n02/a18v39n02p22.pdf>

5. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL:

<https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-and-accountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-and-strategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>

6. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? Dominique Morisano Bruce M. Shore 2010. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>

7. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children. 1999. С. 401-441. URL:

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16

8. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL:

<https://sandalaujin.com/gifted-child?lang=en>

9. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. Psychology in the Schools, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL:

https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf

10. High potential learners. 2021. URL:

<https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>

11. Lisa Conrad. Personal Goal Setting and Self-Regulation for Gifted Children. 2022. URL:

<https://globalgtchatpoweredbytagt.wordpress.com/2019/03/11/personal-goal-setting-and-self-regulation-for-gifted-children/>

12. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. International Journal of Special Education, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL:

<https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>

13. Aaron D. Gresson. David G. Carter Sr. In Search of the Potentially Gifted: Suggestions for the School Administrator. 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00098655.1977.9959190?journalCode=vtch20>

14. Джой Пол Гилфорд – психолог. URL:

<https://www.psychologies.ru/profile/djoy-pol-gilford-245/>

15. Теорія інтелекту Стернберга (БВІІ). 2007. URL:

http://psychologis.com.ua/teoriya_intellekta_sternberga_vvp.htm

15. Запитання для контролю знань аспірантів

1. Основні категорії: обдарованість, талант, геніальність, задатки, здібності, загальні здібності, спеціальні здібності.

2. Характеристика основних теоретичних підходів до дослідження психологічних проблем обдарованості.

3. Завдання й значення курсу «Психології обдарованості та обдарованої особистості».

4. Актуальність вивчення психологічних проблем обдарованості.
5. Прояв обдарованості у різні вікові періоди (дошкільний, молодший шкільний вік, підлітковий період, старшокласник).
6. Проблема розвитку творчих здібностей, обдарованості, таланту, здібностей.
7. Сучасні підходи та прикладні дослідження до проблеми обдарованості.
8. Вік та прояв специфічної обдарованості.
9. Загальний аналіз новітніх концепцій обдарованості.
10. Системно-стратегічний підхід до вивчення обдарованості.
11. Типологія обдарованої особистості.
12. Інтелект: загальна характеристика.
13. Концепції інтелекту Дж. Гілфорда.
14. Модель інтелекту обдарованості Дж. Рензулі.
15. Співвідношення між інтелектом, мисленням, розумом, творчістю, обдарованістю.
16. Модель Блума «Таксономія цілей навчання».
17. Визначення загальних та спеціальних здібностей за Дружининим В.Н.
18. Поняття «творчий потенціал».
19. Прояв творчого потенціалу в різних видах діяльності.
20. Співвідношення творчого потенціалу та обдарованості.
21. Творча обдарованість.
22. Дослідження творчої обдарованості.
23. Теоретичні сучасні підходи вітчизняних та зарубіжних психологів до вивчення творчого потенціалу.
24. Особистість. Структура особистості.
25. Мотиви в структурі особистості.
26. Роль мотивації в прояві обдарованості.
27. Концепція творчої обдарованості (А.М. Матюшкін).
28. Концепція вікової обдарованості (Н.С.Лейтес).
29. Діапазон прояву специфічної обдарованості.
30. Види обдарованості.
31. Наукова обдарованість.

32. Технічна обдарованість.
33. Спортивна обдарованість.
34. Інші види обдарованості (організаторська, управлінська, військова, підприємницька та ін.).
35. Прояв різних видів обдарованості у різні вікові періоди.
36. Психодіагностичні тестові методики і технології дослідження обдарованості.
37. Сучасні тестові методики.
38. Розробка психологічних технологій вивчення обдарованих дітей.
39. Прикладні сучасні дослідження особливостей обдарованої людини.
40. Корекція страхів та тривоги обдарованих дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
41. Розвиток творчої обдарованості особистості.
42. Розвиток когнітивної сфери обдарованої особистості.
43. Розвиток мотиваційної сфери обдарованих.
45. Загальні питання навчання і виховання обдарованих дітей.
46. Існуючі моделі навчання обдарованих дітей.
47. Психологічна підготовка батьків і вчителів до роботи з обдарованими дітьми.
48. Сучасні системи та технології підтримки, розвитку загальної обдарованості дітей та підлітків в умовах шкільного навчання.
49. Структура психологічного портрету обдарованої особистості.
50. Аналіз підписів творчих психотипів особистості.

Тестовий контроль знань аспірантів

1. Для того, щоб скласти психологічний портрет обдарованої особистості, яку із складових не бажано враховувати?
 - А) психотип особистості
 - Б) вид обдарованості
 - В) рівень педагогічної направленості
 - Г) аналіз підпису.

2. Хто з запропонованих вчених вважає інтелект вродженою властивістю особистості?
 - а) Ф. Гальтон
 - б) Г. Гарднер
 - в) Б. Цуканов.

3. Який з запропонованих типів інтелекту обумовлений тим, що людина

в соціальних контактах з людьми знаходить різні виходи із складних ситуацій?

- а) емоційний інтелект
- б) соціальний інтелект
- в) фізичний інтелект.

4. Хто із запропонованих вчених досліджував обдаровану еліту нації?

- а) Ф. Гальтон
- б) Г. Гарднер
- в) Ф.Якобсон.

5. За шкалою Стенфорда-Біне інтелектуально-обдаровані набирають коефіцієнт IQ більший ніж:

- а) 120
- б) 140
- в) 160.

6. Хто з учених для вимірювання інтелекту взяв за основу критерій швидкості часу на виконання завдань?

- А) С.Романюк
- Б) К. Густов
- В) Б. Цуканов.

7. Теорія інтелекту Ч. Спірмена не базується на якому із запропонованих факторів?

- А) індивідуальних особливостей
- Б) загального інтелекту
- В) соціального інтелекту.

8. «Рідинний інтелект» за Р. Кеттеллом залежить від:

- а) соціального фактору
- б) генетичного
- в) виховного
- г) психологічного.

9. Який із типів виконавчих структур управління не включено до теорії інтелекту Роббі Кейса?

- а) креативні структури
- б) розмірні структури
- в) сенсомоторні структури
- г) векторні структури.

10. Який із запропонованих рівнів не описує теорія інтелекту Паскуаль-Леоне?

- А) розумова сила
- Б) розумовий зміст
- В) розумовий процес

11. Який із запропонованих періодів не описує теорія інтелекту Жана Піаже?

- а) стадія вищих психічних функцій
- б) сенсомоторна стадія
- в) стадія конкретних операцій
- г) стадія формальних операцій.

12. Теорія Г. Гарднера описує інтелектуальні здібності:

- а) зрілої особистості
- б) дитячого віку
- в) похилого віку.

13. Екзистенційний тип інтелекту за Г. Гарднером:

- А) характеризується світоглядом, буттєвим існування людини
- Б) характеризується міжособистісними контактами та взаємодією з людьми
- В) характеризується вирішенням складних математичних завдань.

14. За дослідженнями Дж. Стенлі, перевага чоловіків над жінками в рівні розвитку інтелектуальних здібностей виражається:

- А) відношенням 2: 1
- Б) відношенням 1: 1
- В) відношенням 3: 1.

15. У жінок більш розвинені які здібності?

- А) перцептивні
- Б) зорово-просторові.

16. У дівчаток в дошкільному віці більш розвинені які здібності?

- А) мовленнєві
- Б) математичні.

17. За дослідженнями Лінна більш інтелектуально-здібними являються:

- А) африканці
- Б) європейці
- В) східні азіати.

18. Тест Векслера включає такі шкали інтелекту:

- А) Вербальну та невербальну
- Б) конвергентну та дивергентну
- В) психоемоційну та соціальну.

19. За рахунок тесту Векслера можна дослідити:

- а) дошкільний та молодший шкільний вік
- б) підлітковий та юнацький вік
- в) середню та пізню зрілість
- г) всі відповіді вірні.

20. Тест КОЗ вимірює:

- А) комунікативні здібності
- Б) організаційні здібності
- В) всі відповіді вірні.

21. Тест КОТ вимірює:

- А) загальні здібності
- Б) музичні здібності
- В) спеціальні здібності.

22. До психологічних складових обдарованості не належить:

- А) інтелект,
- Б) творчість
- В) мотивація
- Г) соціальна адаптація.

23. Які психологічні якості не належать до творчо обдарованої особистості?

- А) креативність
- Б) ерудованість
- В) консерватизм
- Г) радикалізм
- Д) естет.

24. Які психологічні якості не належать до інтелектуально обдарованої особистості?

- А) інтелект
- Б) ерудованість
- В) консерватизм
- Г) радикалізм
- Д) творчість.